ธัมมะจากชีวิตประจำวัน

..... ระพี สาคริก

ในเมื่อหลักธรรมได้ชี้ไว้ชัดเจนว่า **เหตุของสิ่งทั้งหลายอยู่ในรากฐานมนุษย์แต่ละคน** การศึกษาธัมมะจึงน่าจะค้น หาได้ที่ตนเอง ไม่ว่าต้องการ รู้เรื่องใด ๆ หากพึงประสงค์ที่จะรู้ได้ถึงแก่น

ธัมมะจึงน่าจะได้แก่ความจริงที่ปรากฏเป็นธรรมชาติอยู่ในรากฐานจิตใจของแต่ละคนมาแต่กำเนิด การศึกษาธัมมะหากต้องการรู้อย่างหยั่งถึงความจริงจึงน่าจะถือเอาสิ่งดังกล่าวแล้วเป็นพื้นฐาน โดยมุ่งปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จากสิ่งซึ่งมีอยู่ออกสู่สภาพความหลากหลายของเพื่อนมนุษย์ ตลอดจนสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นความจริงอยู่นอกตัว เป็นวัฏจักร ย่อมนำวิถีชีวิตไปสู่การหยั่งรู้ธัมมะได้ ถึงของจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ในเมื่อมนุษย์ซึ่งดำรงชีวิตร่วมกัน มีความหลากหลายด้วยเงื่อนไขที่ปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจของแต่ละคน ดังนั้นความจริงซึ่งทุกคนมีอยู่จึงมีธรรมชาติที่ไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามการสานวิถีทางของการปฏิบัติจากสิ่งซึ่งแต่ละคนมีอยู่แล้ว จะบังเกิดจุดเริ่มต้นขึ้นได้ ตัวเองย่อมต้องหวนกลับมาค้นหาความจริงที่ตนเองให้มองเห็นภาพได้ชัดเจนก่อนอื่น

การมุ่งทิศทางศึกษาธัมมะไปที่วัด ไปยังพระสงฆ์ หรือไปสู่หนังสือแม้ในหลักสูตร หากขาดสิ่งดังกล่าวเป็นฐาน ย่อมปรากฏผลเช่นเดียวกันกับการศึกษาในด้านคฤหัสถ์หรือในด้านโลก ที่มุ่งไปเน้นอยู่กับสถาบันการศึกษาและครูรวมทั้งหลักสูตร ดังจะพบกับภาพของพฤติกรรมซึ่ง เมื่อเกิดปัญหามักมุ่งไปเน้นอยู่กับการปรับปรุงหลักสูตรจนเป็นนิสัย แต่การมุ่งไปค้นหาธัมมะที่วัดหากมองไปยังวิถีชีวิตก็น่าจะเป็นสิ่งดีสำหรับบุคคลผู้ยังเข้าไม่ถึงความจริงซึ่งปรากฏอยู่ในตัวเอง เนื่องจากเมื่อถึงจุดหนึ่งย่อมรู้ได้และหวนกลับมาค้นหาที่ตนเองในที่สุด ซึ่งเมื่อถึงจุดนี้ย่อมพบว่า ไม่ว่าอยู่ที่ไหนก็คงสามารถค้นพบธัมมะได้ แม้พระจริง ๆ ก็คือสิ่งซึ่งอยู่ในใจตนเองโดยแท้

ดังนั้น สิ่งซึ่งกล่าวกันเป็นครั้งคราวว่า **พึ่งพาตนเองก็ดี เป็นตัวของตัวเองก็ดี หรือซื่อสัตย์ต่อตนเองก็ดี** จึงถือเป็นสิ่งมีความหมายอย่างลึกซึ้ง และเป็นพื้นฐานความสำเร็จของการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญที่สุด

อนึ่ง จากพื้นฐานสังคมซึ่งมีคนอยู่ร่วมกันไม่ว่าจะมองสู่ช่วงใดช่วงหนึ่ง ภาพเฉพาะหน้าที่มองเห็นและมักนำมากล่าวก็คือ **ความหลากหลายซึ่งหมายถึงด้านอำนาจและรูปวัตถุ** อำนาจหากนำมาใช้กับเพื่อนมนุษย์ผู้ซึ่งชีวิตยังอยู่ในช่วงที่ด้อยกว่า ย่อมปิดกั้นโอกาสมิให้สามารถสานกระแสความจริงจากสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานของด้านที่ด้อยกว่า อันควรมีวิถีทางมุ่งสู่การรู้ธัมมะซึ่งมีเหตุมีผล สมบูรณ์พร้อมอยู่ในรากฐานตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้น ส่วนรูปวัตถุหากนำมาเน้นการใช้เป็นเครื่องมือแสวงประโยชน์แห่งตนจากเพื่อนมนุษย์ ย่อมมีอิทธิพลครอบงำ ทำให้ทิศทางที่มุ่งเรียนรู้ความจริง ต้องได้รับการปิดกั้นลึกซึ้งถึงรากฐานยิ่งขึ้น

ในอดีตจึงมีการกล่าวไว้ว่า **ใครคิดและทำสิ่งใดก็ตาม หากมีความจริงใจย่อมบังเกิดผลดีได้ทั้งนั้น** และขอขยายความต่อไปให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ความจริงใจต่อการปฏิบัติไม่ว่าสิ่งใด หากเป็นของจริงย่อมมีความจริงใจต่อเพื่อนมนุษย์เป็นพื้นฐาน ถ้าขาดสิ่งนี้เสียแล้วแม้จะกล่าวว่ามีความจริงใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จริง ๆ แล้วก็น่าจะอ่านได้ว่า คือความจริงใจที่แฝงไว้ด้วยประโยชน์ส่วนตนไม่มากก็น้อย

ในมุมหนึ่งใคร่ขอฝากไว้แด่ครูผู้สอนหนังสือในสถาบันการศึกษาว่า แม้ศิษย์จะเรียนหนังสือไม่เก่งและในหลาย ๆ ครั้งอาจปฏิบัติในสิ่งซึ่งทำให้คิดว่าเป็นการกระทำผิด หากสิ่งซึ่งกระทำลงไปส่อเจตนารมณ์ให้เห็นชัดว่า**มีความจริงใจต่อเพื่อนมนุษย์** ผู้ใหญ่ควรแสดงความเข้าใจและให้โอกาสเพื่อเขาจะปรับตัวเองได้อย่างอิสระ แทนการใช้อำนาจบังคับหรือลงโทษ แม้ในด้านการบริหารงานทุกระดับ ก็ควรถือหลักการบนพื้นฐานเดียวกันกับสิ่งที่กล่าวแล้ว

ดังนั้นบุคคลผู้เป็นพ่อแม่ของลูกก็ดี ครูของศิษย์ก็ดี หรือผู้บริหารของผู้อยู่ภายใต้อำนาจก็ดีไม่ว่าในรูปลักษณะใด

หากมีคุณสมบัติอันเป็นสิ่งซึ่งสังคมพึงปรารถนาโดยแท้ จำเป็นต้องมีรากฐานการศึกษาธัมมะที่เป็นของจริงอยู่ในตัวเอง อย่างชัดเจน ทำให้สามารถเข้าใจความหมายของธรรมและปฏิบัติในสิ่งซึ่งชอบด้วยหลักธรรมได้ทุก ๆ เรื่องอย่างผสมกลมกลืนไปกับชีวิตประจำวัน รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งตนเองรับมอบมาจากสังคม ณ จุดใดจุดหนึ่ง ก่อนการแยกตัวออกไปปฏิบัติธรรมในด้านรูปแบบซึ่งถือเป็นลักษณะหนึ่งของกิ่งแขนงชีวิต

จากสิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วทั้งหมดที่สะท้อนให้เห็นภาพรวมอันถือเป็นสัจธรรมของชีวิต ไม่ว่าใครจะเติบโตขึ้นมาโดยที่มีการแยกกิ่งก้านสาขาออกไปเป็นฤหัสถ์หรือสงฆ์ หรือแม้จากแต่ละด้านจะมีการมุ่งสู่งานและชีวิตในแขนงใดแขนงหนึ่ง ซึ่งก็ถือเป็นสัจธรรมของแต่ละคนอันถือธรรมชาติเป็นสิ่งกำหนด หากขาดสิ่งที่กล่าวมาแล้วปรากฏอยู่ในรากฐาน ย่อมมุ่งวิถีทางไปสู่**การมีส่วนร่วมสร้างปัญหาให้แก่สังคม**เป็นสัจธรรมด้วยเช่นกัน **โดยหลักการของแต่ละชีวิตมนุษย์เราจึงน่าจะถือว่า ความรักเพื่อนมนุษย์อันบริสุทธิ์หากมีปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจของบุคคลใดเป็นธรรมชาติ ย่อมถือเป็นพื้นฐานการศึกษาและเรียนรู้ธัมมะที่มีโอกาสนำสู่ความเป็นผู้รู้และเข้าถึงความจริงได้ทุก ๆ เรื่อง**

สัจธรรมได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า **คนผู้ซึ่งเห็นเพื่อนมนุษย์เป็นคนเช่นตน ย่อมมีโอกาสมองเห็นธัมมะในตัวเองอยู่แล้ว** และยังได้กำหนดไว้อย่างสอดคล้องกันกับความจริงที่ปรากฏอยู่ในแต่ละคนด้วยว่า ลำดับความสำคัญของพฤติกรรมในด้านซึ่งแสดงออก โดยเน้นการปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นความรู้สึกซึ่งเห็นเพื่อนมนุษย์เป็นคนเช่นตนจึงหาใช่เน้นหนักอยู่ที่การพูดการเขียนหากต้องปฏิบัติจริง และอ่านได้รู้สึกได้จากธรรมชาติของบุคคลอื่น ท่านจึงกล่าวไว้ว่า **การปฏิบัติของผู้ใหญ่และผู้ซึ่งชีวิตมีโอกาสผ่านมาก่อน เป็นสื่อถ่ายทอดความรู้ที่ช่วยให้เข้าถึงสัจธรรมไม่ว่าเรื่องใด ได้ผลจริงจังยิ่งกว่าการพูดให้ฟังและเขียนให้อ่าน** ดังนั้นหากบุคคลใดรับฟังจากการพูดหรือรับรู้จากการเขียนของบุคคลใดคงต้องมองที่การปฏิบัติของบุคคลผู้พูดผู้เขียนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

ทั้งนี้และทั้งนั้น หากบุคคลใดผู้ซึ่งชีวิตมีโอกาสก้าวพ้นมาแล้วจากวันที่เกิดมาสู่โลกไม่ว่าน้อยหรือมากหากรู้สึกได้ถึงสิ่งอันทรงคุณค่าดังกล่าว ซึ่งมีอยู่แล้วในตนเองโดยมุ่งรักษาไว้อย่างดีที่สุดและไม่ยอมให้อิทธิพลของสิ่งแปลกปลอมจากภายนอกเข้ามาปรากฏอยู่เหนือกว่า ย่อมมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นผู้รู้และเข้าใจถึงคุณค่าชีวิตของเพื่อนมนุษย์ ซึ่งปรากฏหลากหลายอยู่ในวัฏจักรการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งย่อมมุ่งความหวังไปยังวิถีชีวิตของเขาทั้งหลายที่ยังต้องการโอกาสในการเรียนรู้ธัมมะจากสิ่งซึ่งเป็นของจริงที่มีอยู่แล้วในรากฐานตัวเอง เพื่อมุ่งสู่ความเป็นมนุษย์ผู้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุก ๆ ด้าน อันถือเป็นอนาคตทั้งของแต่ละคนและของสังคม เพื่อการสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

จากสมมติฐานบนพื้นฐานสัจธรรมที่มีการหยิบยกมากล่าวกันเสมอ ๆ ว่า มนุษย์แต่ละชีวิตที่เกิดมาย่อมปรารถนาความสุขด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นหากบุคคลใดไม่ว่ายืนอยู่ ณ จุดใดและประกอบการณ์ใด หากสามารถรักษาความซื่อสัตย์ต่อสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานตนเองไว้ได้อย่างมั่นคง กับอีกด้านหนึ่งก็มีการค้นหาเหตุและผลอย่างต่อเนื่อง ย่อมปรากฏวิถีทางที่เน้นนำปฏิบัติอย่างมีความสุขอยู่ในรากฐาน และมีกระแสเชื่อมโยงถึงความสุขกายอย่างเข้าถึงสิ่งที่แท้จริงด้วย.

22 ตุลาคม 2537